

Norske leger mot atomvåpen

Nr. 3 - 2015 - Årgang 33

**30 år etter Nobelprisen til IPPNW
IPPNW-konferanse i Beograd
Iran-avtalen**

En tryggere verden uten atomvåpen

Tre på tolv - dommedagsklokken er flyttet fram

JOHN GUNNAR MÆLAND
LEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Tidligere i år flyttet tidsskriftet *The Bulletin of the Atomic Scientists* den symbolske dommedagsklokken fram to minutter. Viserne peker nå tre minutter på tolv. Så nær midnattspunktet har klokken ikke vært siden 1984, da den kalde krigen var på sitt verste.

Siden 1947 har denne metaforiske klokken vært et symbol på hvor nær menneskeheten er sin egen utslettelse på grunn av menneskeskapt teknologi. Mens truslene om atomkrig var den eneste begrunnelsen frem til 2007, har klimaendringene frembrakt av menneskelig aktivitet blitt tatt inn i vurderingen senere.

Ekspertenes begrunnelse for nå å flytte klokken enda nærmere midnatt er politiske lederes manglende handlekraft for å minske klimatruslene og farene atomvåpnene utgjør: *"Unchecked climate change, global nuclear weapons modernizations, and outsized nuclear weapons arsenals pose extraordinary and undeniable threats to the continued existence of humanity, and world leaders have failed to act with the speed or on the scale required to protect citizens from potential catastrophe. These failures of political leadership endanger every person on Earth."*

De to eksistensielle truslene – global oppvarming og atomkrig – kan ved første øyekast synes svært forskjellige og atskilte. Men på mange måter henger de sammen. Begge er et resultat av menneskeskapt teknologi. Begge drives av en blind tro på menneskers rett og evne til å utnytte naturens ressurser. Begge skyldes menneskers mangelfulle evne til å forstå de langsiktige konsekvensene av våre kollektive handlinger. Og begge handler om en uvilje mot å ofre noe før andre gjør det samme.

Der er likevel store forskjeller: en atomkrig er nok lite sannsynlig, men den vil kunne få katastrofale globale følger om den inntreffer. Et enkelt atomvåpen vil kunne utslette hundretusener, kanskje millioner mennesker. Klimafølgene av en "begrenset" atomkrig vil kunne utløse en global sultedød for milliarder. En omfattende atomkrig mellom supermaktene vil drepe hundrevis millioner mennesker og utløse en langvarig global istid hvor menneskeheten bukker under.

Global oppvarming er derimot svært sannsynlig – ja sikker, selv om ingen i dag kan si hvor omfattende den vil bli. Konsekvensene er følgelig vanskeligere å estimere. Vi vet likevel med sikkerhet at disse klimaendringene vil få alvorlige konsekvenser for hundrevis millioner mennesker som bor mest utsatt til. Den flyktningestrømmen Europa nå opplever, vil blekne mot klimakrisens exodus, hvor millioner vil tvinges på flukt av naturødeleggelser og sult.

Verden trenger som aldri før politiske ledere som tør se disse utfordringene i hvitøyet. Klimautfordringen krever omfattende omstillinger, som griper inn i all moderne menneskelig aktivitet. Atomvåpentrusselfen er langt enklere å håndtere: den krever i prinsippet bare noen underskrifter av de rette personene på en gjensidig avtale om å fjerne våpnene fra arsenalene.

På 1980-tallet rygget verden tilbake fra en suicidal situasjon da president Reagan og partisekretær Gorbatsjov ble enige om omfattende nedrustningsavtaler. Faktisk var de to svært nær å enes om full utfasing av atomvåpen innen år 2000. I dag er "alle" enige om at verden vil være langt tryggere uten disse våpnene. Det som trengs er politisk vilje og besluttsomhet, men også engasjement fra folk flest. Et folkerettslig forbud er det første skrittet mot en atomvåpenfri verden.

Norske leger mot atomvåpen

Har du husket å betale medlemskontingenten din? Hvis ikke, overfør 300 hvis du er lege eller 100 hvis du er student til 3060 24 20376. Er du i tvil? Kontakt vassbotn@legermotatomvaapen.no

4-6
IPPNW EUROPEAN REGIONAL
CONFERENCE 2015

7
VERDENS LEGER VIL FORBY
ATOMVÅPEN

8-12
TEMA: NOBELPRISEN 1985

13
TYROIDEAKREFT ETTER
FUKUSHIMAULYKKEN

16-18
IRAN-AVTALEN

19
ATOMMAKTENE: KINA

Fredsprisen 1985

ANE DROUGGE VASSBOTN
ORGANISASJONSEKRETÆR
NORSKE LEGER MOT ATOM-
VÅPEN

fortsatt kommer til å kreves massevis av arbeidstimer og en god del flaks før vi i det hele tatt er i nærheten av en atomvåpenfri verden.

Fem år gammel fikk IPPNW Nobels fredspris, og i år, 30 år senere, var ICAN blant de heteste kandidatene. Dette viser ikke bare at atomvåpen er en stor trussel for vår alles sikkerhet og et hinder for verdensfreden, men også at det er et dagsakutelt problem. Dessverre ble det ikke en nobelpris på ICAN i år, men vi kan vel alle enes om at det var en særdeles verdig vinner.

Engasjement er gratis, men man trenger litt penger innimellom også. Hverken IPPNW eller Norske leger mot atomvåpen har mye ressurser. Så derfor kjære medlem, hjelp oss i kampen videre: betal kontingenten din, verv en kollega, gi en hundrelapp til oss, eller enda bedre: bli med på landsmøte i april og engasjer deg!

Egentlig burde vi vært kvitt atomvåpen for lenge siden. For hvorfor vil noen som helst ha våpen som ikke bare er ekstremt dyre og vanskelige å bruke, men også mest sannsynlig vil føre til en krig som eliminerer hele vår sivilisasjon? Det er så mange andre problemer vi heller kunne brukt tiden vår på å prøve å løse: den største flyktningstrømmen i Europa siden andre verdenskrig, klimakrisen eller at vi får stadig mer antibiotika-resistens. Dessverre er verden hverken enkel eller logisk og det ser ut som det

Forsideillustrasjon: IPPNW har satt spor etter seg selv i Stavanger. I 2012 ble fot-avtrykkene – støpt i bronse – til 12 nyere Nobel fredsprisvinnere lagt ned på kaien i indre Vågen, nær Christian Lous Langes plass – norsk fredsprisvinner i 1921. Disse føttene tilhører Ime John, MD, PhD, IPPNW co-president 2006-2010. Foto: John Gunnar Mæland.

Medlemsbladet for Norske leger mot atomvåpen

ISSN 0808 2111

REDAKSJONEN

Ane Drougge Vassbotn
975 81 841
ane.vassbotn@gmail.com

NLAS SEKRETARIAT

Leder: John Gunnar Mæland
Institutt for samfunnsmedisinske fag, UiB
Kalfarveien 31, 5018 Bergen
Tlf 55586075, fax 55586130
Priv. C.Sundtsgt 36, leil 603, 5004 Bergen
Tlf 55230824 (p), 90081052 (m)
john.meland@isf.uib.no

LAYOUT

Ane Drougge Vassbotn
Trykk: Skipnes, i 1000 eksemplarer.

IPPNW Central Office

727 Massachusetts Avenue
MA 02139-3323, USA
Tlf. 617-868-5050, fax 617-8682560
E-post: ippnwbos@ippnw.org
Ex.dir. Michael Christ: mchrist@ippnw.org
www.legermotatomvapen.no, www.ippnw.org

MEDLEMSKONTINGENT

Leger:	300,-
Studenter:	100,-
Konto nr.:	3060 24 20376

Er du ikke medlem? Ta kontakt med Ane Drougge Vassbotn, ane.vassbotn@gmail.com

Et urolig Europa

IPPNW European Regional Conference 2015

JOHN GUNNAR MÆLAND
LEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

BJØRN HILT
STYREMEDLEM
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Etter flere års pause, inviterte IPPNWs europeiske visepresident Angelika Claussen sammen med Dragan Veljkovic fra IPPNW Serbia til en regional IPPNW konferanse i Beograd 11.–13. september 2015. Representanter fra 15 nasjonale foreninger møtte, sammen med inviterte eksperter, gjester og lokale IPPNW medlemmer. Fra NLA deltok Bjørn Hilt og John Gunnar Mæland.

Konferanseprogrammet var tettpakket og dekket mange tema. Foruten tradisjonelle IPPNW-saker som atomvåpennedrustning, kjernekraft, håndvåpen og utarmet uran, var det egne sesjoner om forsoning etter krigshandlingene på Balkan på 1990-tallet, Ukraina-konflikten, flyktningesituasjonen og finanskrisen i det sørlige Europa.

For en deltaker fra Norge ble programmet og presentasjonene en påminner om hvor uensartet den europeiske regionen er. De hjemlige konfliktene som det norske kommunevalget dreiet seg om, blir små krusninger sammenliknet med bølgene i det sørøstlige hjørnet av Europa. Slik sett var Beograd en passende lokalisasjon, byen som gjennom århundrene har vært åsted for kriger og konflikter mellom ulike folkeslag fra alle kanter. Ikke minst fornemmet man her splittelsen mellom øst og vest; en konfliktsone som nå er aller mest tydelig i det østlige Ukraina

Ukrainakonflikten - ny kald krig?

Xanthe Hall fra IPPNW Tyskland snakket om hvordan Ukrainakonflikten underminerer europeisk sikkerhet og bringer USA/NATO og Russland nærmere en militær

IPPNWs europeiske visepresident Angelika Claussen åpner konferansen. Foto: Bjørn Hilt.

Norske deltakere: Bjørn Hilt (til venstre) og John Gunnar Mæland

konfrontasjon hvor selv bruk av atomvåpen ikke kan utelukkes. Krigen har dessverre også gitt vann på mølla for dem som mener at atomvåpen er en nødvendig del av NATO-forsvaret. President Putins kommentarer om at Russland oppgraderte sin atomvåpenberedskap etter revolusjonen i Kiev, har heller ikke bidratt til noe klima for nedrustning.

Oksana Chelysheva, uavhengig politisk journalist og politisk flyktning i Finland, fortalte om sine inntrykk av menneskerettighetssituasjonen for befolkningen i øst-Ukraina, noe som ble fulgt opp av kollega Yuliya Kovalevska fra IPPNW Ukraina som beskrev de humanitære konsekvensene av blokaden, med mangel på mat, medisiner og nødvendig medisinsk utstyr. Den alvorlige situasjonen for sivilbefolkningen ble også understreket av ambassadør Branimir Filipovic fra Serbisk UD, en sentral person i Serbias fungerende lederskap i OSCE, Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa. Konferansen vedtok å sende en appell til presidentene i Ukraina og Russland om å lette den humanitære situa-

sjonen for sivilbefolkningen i Donbask (se NLA's hjemmesider).

Kjernekraft og uranvåpen

Andreas Nidecker, radiolog fra IPPNW Sveits og Apostolos Panagiotou, professor i fysikk fra Universitetet i Aten, tok for seg sivil kjernekraft. Begge mente at utviklingen innen grønn energi basert på sol og vind er i ferd med å skyve kjernekraftteknologien over på historiens skraphaug. Et talende tegn er at børsverdien på det franske kjernekraftselskapet AREVA har falt med 90 %. Kina har 50-doblet sine investeringer i vind- og solenergi de siste fem årene, mot bare 50 % økning i kjernekraft. Det finnes 390 kjernekraftverk i verden i dag og dette tallet vil ventelig halveres i løpet av de neste 15 årene.

Samtidig har mange land fortsatt planer om å etablere kjernekraftverk og nær 70 slike er under bygging. Motivene for dette synes heller å være politiske enn økonomiske. Dagens priser tilsier at elektrisitet produ-

Dragan Veljkovic fra IPPNW Serbia og Angelika Claussen fra IPPNW Tyskland

Paneldebatt om forsoningsprosessen etter Balkankrigen på 1990-tallet

sert med ny kjernekraft vil måtte subsidieres tungt for å være konkurransedyktige. Professor Aytug Atici fra Tyrkia fortalte om sitt lands planer om å bygge kjernekraftverk både nær Middelhavet og nær Svartehavet, til tross for risiko for jordskjelv og store utfordringer med å skaffe nok vann til nedkjøling av reaktorene. Selv har han drevet intens motstand mot disse planene over flere tiår, både ut fra sin medisinske bakgrunn og som parlamentsmedlem. Erfaringene fra tidligere kjernekraftverkulykker viser at slike kraftverk aldri blir sikre. I tillegg har man ennå ikke funnet permanente løsninger for hvordan radioaktivt avfall skal håndteres.

Også helse- og miljørisiko ved bruk av utarmet uran i prosjektiler og militære kjøretøy ble belyst. Utarmet uran kan både gi helseskader gjennom lokal alfapartikkelstråling hvis det inhaleres eller på annen måte kommer inn i kroppen, men også gjennom sin toksisitet som tungmetall. Doug Weir fra ICBUW – International Coalition to Ban Uranium Weapons – fortalte om kampanjens arbeid for å forby slike våpen. Til nå er det bare to land: Belgia og Costa Rica som har pålagt seg selv ikke å bruke utarmet uran. ICBUW laget i 2010 en rapport om bruken av uranvåpen i Balkankrigen og lanserte i 2014 et nettverk av land/regioner som har hatt liknende erfaringer (Toxic Remnants of War Network). At lokal forurensning ansees som et betydelig folkehelseproblem, ble understreket av innlegg både fra Serbia og Hellas. IPPNW har gjort en studie i Irak, men de epidemiologiske funnene er beheftet med metodeproblemer og stor usikkerhet.

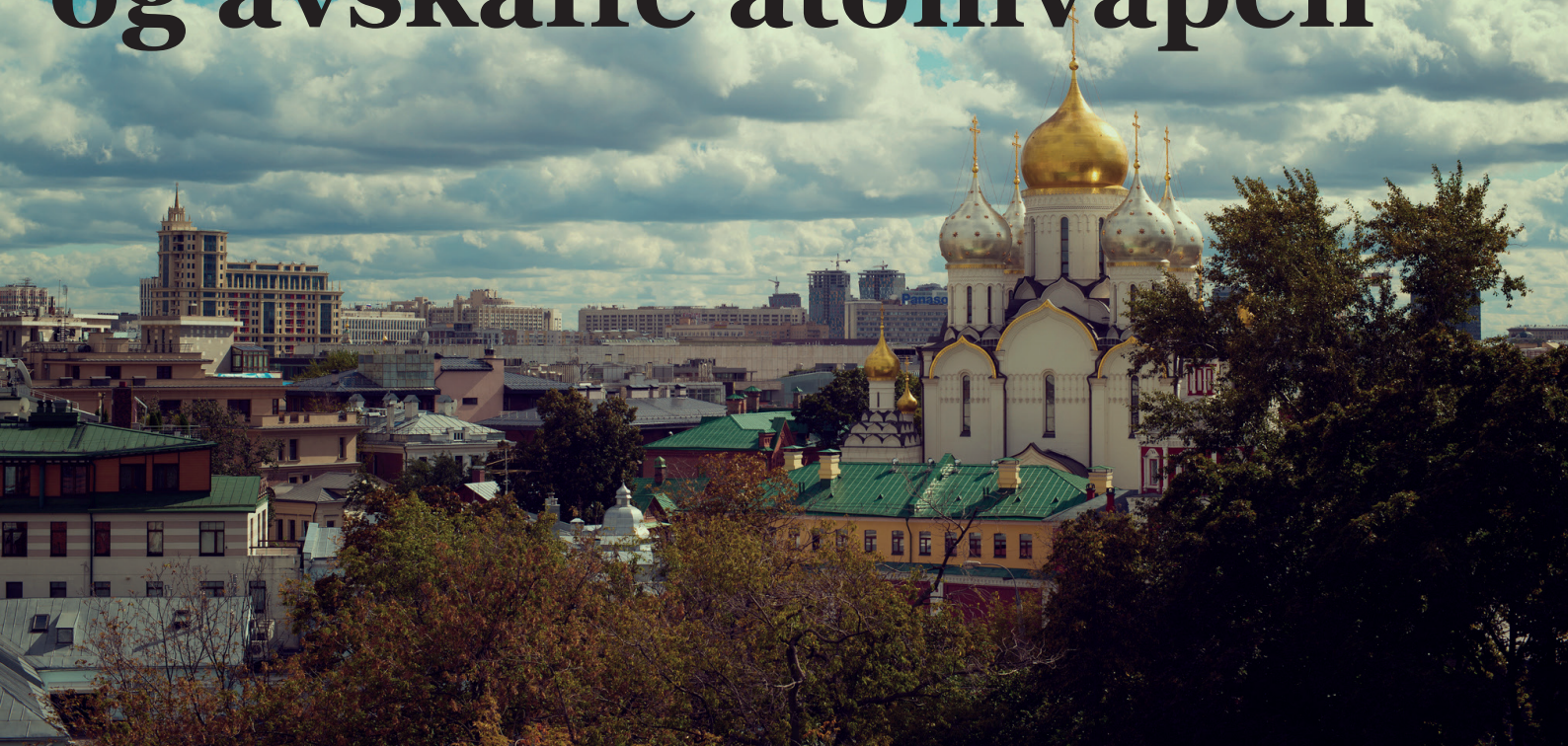
Atomvåpennedrustning og det humanitære initiativet

Arielle Denise fra ICAN-kontoret i Geneve fortalte om hvordan det humanitære initiativet har samlet verdens ikke-atomvåpenstater omkring kravet om et forbud mot atomvåpen. Til nå har 117 land sluttet seg til det humanitære løftet som Østerrike ga i desember 2014 om å arbeide for å stigmatisere, forby og eliminere atomvåpen. I dette ligger ideen om et folkerettslig forbud sentralt. Vi venter nå på at en mindre gruppe land vil ta et konkret initiativ for å starte arbeidet for å utarbeide en avtaletekst.

Hennes innlegg ble fulgt opp av Bjørn Hilt, som fortalte om hvor stolt IPPNW var av ICAN, vårt ektefødte barn som på få år har vokst seg livskraftig og kompetent. IPPNWs rolle er å levere de humanitære argumentene for et atomvåpenforbud, et budskap som har vært sentralt siden IPPNW ble startet i 1980. Arife Köse fra ICAN Tyrkia poengterte nødvendigheten av at sivilsamfunnet engasjerte seg i dette spørsmålet, fred er bare mulig om vi oppnår nedrustning.

Beogradkonferansen viste hvordan "alt henger sammen med alt": geografi, historie, kultur, religion, økonomi, maktstrukturer og fiendebilder. Europa strever med mange utfordringer. Vi trenger å bli kvitt noen av dem: atomvåpnene må stå først i den rekken.

Verdens leger vil forby og avskaffe atomvåpen

Moscow av Andrey Naumov <https://fic.kr/p/d8zXY3>

Det er ikke lenger bare vi leger i IPPNW som engasjerer oss i kampen mot atomvåpen. Nå har også World Medical Association (WMA) på sin kongress i Moskva i oktober i år vedtatt en sterk resolusjon som fordømmer atomvåpen og oppfordrer alle regjeringer til å arbeide for å forby og eliminere slike våpen. Resolusjonen sier også at leger og deres nasjonale foreninger har en plikt til å arbeide for fjernelse av atomvåpnene.

WMA er en fri og uavhengig føderasjon av nasjonale legeforeninger fra 111 land. Organisasjonen arbeider for å tjene menneskeheten ved å fremme høyest mulige standarder for medisinsk utdanning, forskning, praksis og etikk og for å fremme gode helsetjenester i hele verden. WMA har ved flere anledninger også tidligere uttalt seg imot atomvåpen og imot kjernefysiske prøvesprengninger.

Etter forslag fra de yngre legene og med innspill fra blant andre IPPNW vedtok WMA sin verdenskongress i Durban i oktober i år at en resolusjon om det humanitære behovet for å avskaffe atomvåpen skulle fremmes med tanke på vedtak på WMA sin verdenskongress i Moskva høsten 2015. Siden den tid har det vært en

prosess på gang der resolusjonsteksten blant annet ble enstemmig godkjent av WMA sitt internasjonale råd på deres møte i Oslo i april i år. Hans Asbjørn Holm var der for NLA og IPPNW og så til at alt gikk som det skulle.

Denne sterke resolusjonsteksten som er gjengitt i sin helhet på våre nettsider (www.legermotatomvapen.no), oppfordrer leger til å drive opplysningsarbeid om de humanitære og økologiske konsekvensene av atomvåpen. IPPNW og NLA har fått en kraftig dytt i ryggen til å fortsette sitt arbeid for en verden uten atomvåpen.

Tretti år siden IPPNW fikk Nobels fredspris

JOHN GUNNAR MÆLAND
LEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

International Physicians for the Prevention of Nuclear War ("a mouthful of a name" i følge IPPNWs første co-president Bernhard Lown) ble dannet mot slutten av 1980, holdt sin første internasjonale konferanse våren 1981 og fikk Nobels fredspris i 1985.

Bak denne fenomenale utviklingen lå mange sammenfallende faktorer. Den kalde krigen var på sitt mest fastfrysede i disse årene, og atomvåpenkappløpet fortsatte i uforminsket tempo. IPPNW vokste også uhyre raskt. I 1985 hadde nær 150 000 leger fra over 50 land sluttet seg til bevegelsen. På samme tid utviklet atomvåpenmotstanden seg til en massebevegelse som engasjerte millioner av mennesker på begge sidene av jernteppet. Frykten for en altutslettende atomkrig var til å ta og føle på.

IPPNW hadde sterke og innflytelsesrike ledere. Spesielt var det av betydning at organisasjonens andre co-president, Jevgenj Tsjasov, var medlem av Sovjetunionens nasjonalforsamling og leder for helsetjenesten til de øverste sovjetiske lederne. Han og Lown hadde utviklet et personlig vennskap basert på deres felles bakgrunn i kardiologi. Lown var en meget anerkjent forsker og kliniker, en handlingens mann som samlet en gruppe engasjerte amerikanske leger rundt seg. De mange nasjonale legeforeningene ble også ledet av respekterte og dedikerte leger fra ulike politiske leire.

Men den viktigste grunnen til at IPPNW ble funnet å være en verdig prisvinner etter bare 4-5 års virksomhet, var nok at organisasjonen på en så sterk og tydelig måte fortalte den usminkede sannhet om de medisinske konsekvensene av atomvåpen. Sovjetunionens leder fra 1985, Mikhail Gorbatsjov, skrev senere at disse argu-

mentene overbeviste ham om nødvendigheten av atomnedrustning. Også Nobelkomiteen la legenes opplysnings- og opinionsdannende arbeid til grunn, men pekte samtidig på den forbrødning mellom øst og vest som organisasjonen representerte. Komiteen formann, Egil Aarvik, holdt en sterk og velbegrunnet tale ved overrekelsen av prisen til de to co-presidentene, gjengitt i sin helhet på de følgende sidene.

Tildelingen av fredsprisen til IPPNW ble likevel omstridt, begrunnet i co-president Tsjasovs påståtte medansvar for at en tidligere fredsprisvinner, Andrej Sakharov (kjernefysiker, senere dissident) var blitt internt forvist i Sovjetunionen. Mange vestlige medier kritiserte IPPNW for å være under sovjetisk innflytelse. Senere kom det fram at mye av denne mediestormen ble styrt fra kretser som ønsket å svekke betydningen av prisen for atomvåpennedrustning. Det vakte spesielt stor oppmerksomhet at Vest-Tysklands kansler Helmut Kohl mente at Nobelkomiteen måtte trekke prisen tilbake. Først da komiteens sekretær Jakob Sverdrup på spørsmål fra en tysk journalist sa at den eneste statslederen som tidligere hadde kommet med et liknende krav, var Adolf Hitler i 1935, stilnet angrepene.

I etterkant er det klart at prisen var fortjent og at den styrket både IPPNWs budskap og IPPNW som organisasjon. Som nobelprisvinner møtes fortsatt IPPNW og de nasjonale foreningene med stor respekt og oppmerksomhet. Og som Egil Aarvik også understreket, var denne prisen i tråd med Alfred Nobels testamente, noe man ikke alltid har sett ved

Jevgenj Tsjasov og Bernhard Lown mottar Nobelprisen fra Egil Aarvik

senere tildelinger. Den "forbrødning" mellom øst og vest som IPPNW representerte, var i seg selv av stor betydning. Som Aarvik formulerte det: "Forbrødning og nedrustning er to sider av samme sak." Ikke minst har dette gyldighet i dagens Europa hvor gjensidig mistenksomhet øker den politiske spenningen.

Egil Aarviks fredspristale

**I det følgende gjengis fra NLAs medlemsblad nr 1 1986, den talen Nobelkomiteens leder Egil Aarvik holdt ved tildelingen av Nobelprisen til IPPNW i Universitetsau-
laen 10. desember 1985. Hele medlemsbladet er lagt ut
på NLAs nettsider www.legermotatomvapen.no**

Også ved årets fredsprisutdeling er det grunn til å minne om en velkjent formulering i Alfred Nobels testamente. Prisen, heter det, skal gis til den eller de «...som har værkat mäst eller bäst för folkens fördrande och afskaffande eller minskning af ståande armeer samt bildande och spridande af fredskongresser...».

Det man skal merke seg ved denne formulering, er at spørsmålet om nedrustning blir sett og satt i sammenheng med den holdning folk og nasjoner har til hverandre. Forbrødning og nedrustning er to sider av samme sak. Arbeidet for at internasjonale relasjoner kan bli preget mer av felleskap enn av motsetninger må derfor sees som et skritt på veien mot gjensidig og kontrollert nedrustning.

En evighetsdimensjon

Den Norske Nobelkomite har ved årets pristildeling villet legge hovedvekten på denne side av fredsarbeidet, på nedrustningsproblemet som et anliggende - ikke bare for politikere, men for den brede almenhet i alle land.

Ingen kan i dag unngå å legge merke til den angstpregede interesse som knytter seg til dette problem - ikke minst hos barn og ungdom. Og årsaken til dette er åpenbar: Med utviklingen av de kjernefysiske våpen har nedrustningsspørsmålet fått en ny dimensjon, vi kunne nesten si en evighetsdimensjon. Å forebygge utbruddet av en krig blir mer og mer oppfattet som et spørsmål om liv eller død for menneskeheten.

Og det er i denne sammenheng at årets fredsprisvinner, Den Internasjonale legeforening til avverging av kjernefysisk krig, etter Nobelkomiteens mening har ydet

en bemerkelsesverdig innsats. I samsvar med den gamle lege ed som forplikter til ubetinget vern om liv og helse, har denne organisasjonen på legevitenskapelig grunnlag pekt på atomvåpenes trussel mot helse og liv. Legene har informert oss om det som vil skje dersom disse våpen tas i bruk.

Vi har fått vite om den kjernefysiske vinter med ødeleggelse av biosfæren, av selve livsmiljøet. Legene har også påvist at det ikke vil være noen fluktmuligheter og heller ikke vil det finnes noen reell beskyttelse under en kjernefysisk katastrofe. Ethvert sivilt forsvar og ethvert helsevesen vil bryte sammen. Det kan ikke gis lindring til sårede og døende, og eventuelle overlevende vil være prisgitt de drepende langtidsvirkninger.

En annen side av saken er at midler som i dag brukes til utvikling av nye våpen, kunne vært nyttet til hjelp for de millioner av mennesker som omkommer av sult og av mangel på helsestell. Hva kan være mer i samsvar med legeneden enn det å ta kampen opp for en omprioritering av de formål ressursene skal brukes til - fra militære til helse- og andre utviklingsformål?

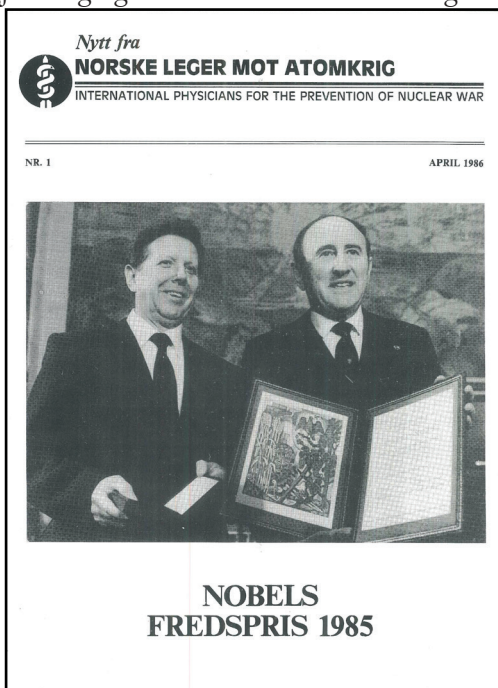
Også på dette område har Den Internasjonale legeforening lagt frem et informativt og overbevisende materiale.

Den norske Nobelkomite mener at legeorganisasjoner på denne måten bidrar sterkt til å øke det alminnelige

opinionspress mot atomopprustningen og gir derved et økende kraftmoment til den ansvarsmobilisering som nå finner sted verden over.

Mennesker i alle land, som vil overleve - foren eder!

Nå er det gjennom utallige nedrustningskonferanser nedlagt mye omtanke og arbeid med sikte på en gjensidig og kontrollert reduksjon også av de kjernefysiske våpen.

Resultatene har dessverre vært lite oppmuntrende. Og kan skje har den tidligere fredsprisvinner, Alva Myrdal, rett når hun hevder at det eneste vi nå kan håpe på, er en stadig sterkere bevisstgjøring av folkeopinionen og et tilsvarende økt press mot de politiske ansvarlige. Men hvorom allting er: Å bygge opp en verdensopinion mot fortsatt kjernefysisk opprustning kan bare sees som et bidrag til fremme av fredens sak. Den Internasjonale legeforening har etter Nobelkomiteens mening, levert et slikt bidrag.

Det sier seg selv at dersom en slik opinion skal få reell fredsskapende betydning, må den bygges opp uavhengig av ideologiske systemer. Politiske standpunkter og geografiske skillelinjer. Den må være universell. Utgangspunktet må være det enkle faktum at stillet overfor trusselen fra de kjernefysiske våpen, er alle jordens mennesker i samme båt. Eller som Nikita Krustsjov en gang uttrykte det: «Etter den første utveksling av atom-bomber, vil ingen kunne se forskjell på kommunistisk og kapitalistisk aske».

Ansikt til ansikt med den kjernefysiske krigstrussel må det imidlertid oppstå en felles interesse hevet over alle andre: Interessen av å overleve. Det vil si: En felles-menneskelig interesse av å forebygge atomkrig. Og følelsen av dette interessefellesskap begynner nå å bli så sterkt at en ny verdensparole synes å være underveis: Mennesker i alle land, som vil overleve - foren eder!

Nettopp med tanke på hvor nødvendig det er at opini-

En dramatisk situasjon: Tsjasov og Lown driver resuscitasjon av en russisk journalist som fikk hjertestans på pressekonferansen dagen før tildelingen. Journalisten overlevde, og hendelsen ble en symbolsk demonstrasjon av samarbeid mellom øst og vest

onen må være universell, har Den norske Nobelkomite sett det som særlig betydningsfullt at Den Internasjonale legeforening er kommet i stand etter et felles initiativ av sovjetiske og amerikanske leger. Her er det altså skapt et forum for samarbeid over grenser som ellers er så altfor mye lukket. Med utgangspunkt i de realistiske erkjennelser man har nådd frem til, har legene valgt å stå skulder ved skulder i et tillitsfullt samarbeid. Etter Nobelkomiteens mening er dette et godt utvalg.

Mange er tydelig enig i det. Skjønt organisasjonen har virket i bare fem år, har den nå aktiv tilslutning fra leger i mer enn 40 land på alle kontinenter. Og tilslutningen er økende.

En grenseoverskridende fredsinnset

Ved neste års kongress som holdes i Köln i Vest-Tyskland regnes det med 1 000 deltagere fra 50 land. Organisasjonen har oppnådd bred anerkjennelse for sitt arbeid. Ved dens tredje årskongress i Amsterdam kom det støtte erklæringer fra bl.a. FN's generalsekretær og fra pave Johannes Paul foruten fra en rekke statsledere i vest som i øst. I 1984 ble Den Internasjonale legeforening tildelt UNESCO's «Peace Education Prize» for sin bemerkelsesverdige innsats for å informere opinionen og mobilisere menneskehetens samvittighet for fredens sak» som det het i begrunnelsen for pristildelingen.

Den Internasjonale legeforening har aktiv støtte fra Verdens Helseorganisasjon som har tatt på seg å distribuere dens rapporter angående de medisinske konsekvenser av kjernefysiske eksplosjoner, og fra mars i år er legeforeningen anerkjent som en såkalt «non-governmental organization» offisielt tilknyttet Verdens Helseorganisasjon. I en erklæring fra Verdens Helseorganisasjon heter det bl.a at å forebygge kjernefysisk krig er den fornemste helsepolitiske oppgave som alle verdens leger plikter å bidra til å løse.

Nobels fredspris til Den Internasjonale legeforening skal sees som en ytterligere anerkjennelse av en grenseoverskridende fredsinnset fra ansvarsbevisste leger som prøver å bygge det sterkeste mulige opinionsvern mot atomdøden.

Nå kan det spørres om vi ikke allerede vet nok om de redsler som vil følge en kjernefysisk krig. Svaret er at selvfølgelig vet vi nok. Men under et besøk i det fredsmuseum som japanerne har bygget i Hiroshima på det stedet der den første atombomben falt for 40 år siden, kom jeg over følgende skriftlige utsagn: «Vi vet 100 ganger mer enn vi trenger å vite. Det vi mangler er evnen til å opp leve og til å beveges av det vi vet, forstår, ser og tror».

Man kan si at dette utsagn rører ved selve sakens kjerne. Det er ikke nok med en teoretisk viten om megatonn

- bombenes sprengkraft. Det er ikke nok å skremmes til søvnløshet av fiction-filmer om det kjernefysiske ragnarokk. Spørsmålet er: Hva gjør vi så? Eier vi evnen til å komme i bevegelse? Skapes det nye erkjennelser som kan lede viljen inn på nye spor? Det er dette som er blitt vår tids «to be or not to be».

Med tanke på de kjernefysiske våpen skrev Albert Einstein dette: «Det kreves av oss en helt ny måte å tenke på dersom menneskeheten skal overleve.» (We shall require a substantially new manner of thinking if mankind is to survive.)

Den Internasjonale legeforening har ved siden av sin informative virksomhet også prøvd å målbære en slik ny måte å tenke på, og det er igjen naturlig å minne om Nobeltestamentets påpekning av sammenhengen mellom nedrustningsproblemet og folkenes holdning til hver andre.

Alle de blodige kapitlene i menneskehetens historie, og dem er det mange av, forteller i klartekst om denne sammenheng. Grupper av mennesker og nasjoner så på hver andre som fiender. Og så skjedde hva man kunne kalle en gjensidig demonisering: De på den andre siden var per definisjon onde. Fienden var et monstrum som uten skrupler ville angripe og ødelegge. Og historien - ikke minst Europas historie viser dessverre altfor mange eksempler på fiendefilosofiens selvoppfyllende effekt.

Og hvilke resultater vil den så gi idag? - Med det draps potensiale som partene nå rår over, kan verden øyne et sluttresultat som gjør at kravet om en ny tenkemåte er blitt kategorisk - eller som Albert Einstein sa: -Et spørsmål om liv eller død for menneskeheten.

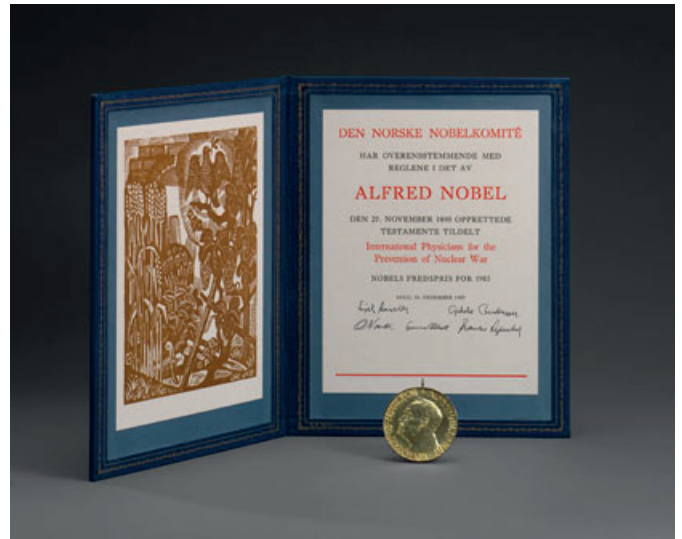
Med de kjernefysiske våpen er det det skapt en ny realitet, nemlig den at en kjernefysisk krig ikke kan vinnes. Det kan ikke lenger oppnås noen konfliktløsning gjennom maktpolitisk konfrontasjon. Og skulle krigen likevel komme, vil det etterpå være komplett likegyldig hvem eller hva som startet den. For da vil konfliktene på jorden ha funnet hva Hitler kalte den endelige løsning.

Er det da noen ansvarlig politiker som ønsker en slik løsning? Selvsagt ikke. Vi må tro enhver politiker når han erklærer at det nettopp er dette vi må prøve å unngå. For det er sant.

Men gåten er jo da hvorfor opprustningen bare fort setter. Hvordan kan man - i en verden herjet av fattig dom, sult og vanhelse - ha samvittighet til å bruke over 800 milliarder dollars per år til militær opprustning?

Den gjensidige demoniseringsfilosofi

Forklaringen er enkel. Man er redd. Og angsten er skapt og holdes vedlike av den altfor velkjente fiendefiloso-

fi som er eller mindre bevisst preger såvel tenkning som holdning. Ingen tør ta risikoen ved å stole på den annen part. Uten denne gjensidige frykt ville det ikke kunne oppdrives noe rasjonelt argument for opprustning. Ingen med noe kjennskap til den informasjon og propaganda som underbygger vår tids terrorbalanse, kan være i tvil: Drivfjæren i rustningskappløpet er partenes angst for og mistro til hverandre. Og i samme grad som mistroen opp høyes til politisk doktrine, må verden bli et farlig tilholds sted.

Det hører også med til bildet at det stundom blir sagt og gjort ting som lett kan tolkes som bekreftelser på partenes onde anelser om hverandre. Og i samsvar med den gamle demoniseringsfilosofi er så regelen blitt at når mot parten sier noe som kan styrke våre mistanker, da skal vi tro ham. Sier han derimot noe som kan tyde på at han vil fred og forsoning, skal vi ikke tro ham, for da vil han bare roe oss ned - for desto lettere å kunne ødelegge oss.

Det er lett å forestille seg hvordan en slik tenkemåte må skape blokkeringer i enhver forhandling om nedrustning. Resultatet kan bare bli det altfor velkjente: vi må for sikkerhets skyld ha flere våpen fordi vi ikke kan stole på de andre, og de må ha minst like mange våpen fordi de ikke kan stole på oss. Og så er den onde sirkel sluttet. Ekornet i tredemøllen må løpe fordi møllen går, og møllen går fordi ekornet løper.

Imens øker angsten og utryggheten i alle land, og ressurser som kunne vært satt inn mot sult og vanhelse, blir satt inn for å øke en våpenkraft som er mer enn stor nok fra før.

Det var en tid da man resonnererte ut fra doktrinen om den uunngåelige konflikt. I dag vet alle at en slik doktrine ikke kan fastholdes. Sannheten som ingen lenger kan lure seg forbi, er at vår lille planet ikke kan overleve en

atom krig. Ingen våger da heller å nærme seg tanken på at en kjernefysisk konfrontasjon skulle være uunngåelig - valget mellom å leve sammen eller slett ikke å leve.

Men desto mer påtrengende blir da det spørsmål som med økende styrke reises i alle land: Hvorfor skaffer vi oss flere og mer avanserte atomvåpen all den stund en hver nyanskaffelse gjør tanken på å bruke dem stadig mer absurd? Det finnes selvfølgelig ingen politisk eller ideologisk målsetting som kan rettferdiggjøre en slik våpenbruk. Hvem skulle nemlig nyte fruktene av våre fabelaktige ideologiske eller politiske systemer dersom prisen for deres globale gjennombrudd er alles død?

I alt det som er komplisert i vår verden, er det noe som er enkelt: Vi har valget mellom å leve sammen eller slett ikke å leve. Uansett hva vi kaller oss og uansett våre politiske trosbekjennelser er det denne realitet som må være utgangspunktet for vår tenke- og handlemåte - om vi altså vil overleve. Erkjennelsen av dette blir da også stadig mer almen. Redselen for atomkrigen og viljen til å fore bygge den må vi anta er like sterk hos menneskene - uansett hvor på jorden de lever. Atomopprustningens absurditet blir stadig mer innlysende og dens nødvendighet stadig mer tvilsom. I prinsippet vil alle kunne enes om at ressursene heller burde brukes til helse og velferd for mennesker i nød.

Ideen om å skape en ny tenke- og handlemåte på et slikt grunnlag burde ikke ligge fjernt!

Selvsagt må det dypt beklages at verden er delt -slik vi vet den er. Minst like sterkt kan det beklages at atomvåpnene skulle bli oppfunnet. Men slik er den virkelighet vi har å leve med: Ikke kan den våpenteknologiske utvikling reverseres, og enda mindre kan vår delte verden enes gjennom maktpolitisk konfrontasjon. Det er ut fra denne virkelighet vi må bestemme vårt engasjement, og det er denne virkelighet som nå stiller menneskeheten på den avgjørende prøve. Her kan ingen flykte unna ved å ty til den lettvinne unnskyldning at det jo er de på den andre si den som sitter med ansvaret, og at det er deres tenke- og handlemåte som dessverre nødvendiggjør vår. Ulykken er nemlig at også de på den andre siden tenker slik. Og angsten som i dag rir menneskeheten, er muligheten for at begge har rett. Og dermed kan vi igjen komme til å bygge fremtiden på en strategi som vil være 100 prosent forfeilet nettopp i det øyeblikk den viste seg å være riktig!

I lys av denne virkelighet er det vi skal se også det fredsengasjement som har manifestert seg gjennom Den Internasjonale legeforening til avverging av kjernefysisk krig.

Å gjøre felles sak der felles sak er mulig

Den norske Nobelkomite ser det ikke om sin oppgave å ta stilling til de mer konkrete forslag som denne organisasjon eller andre har lagt frem med sikte på nedrustnings forhandlingene. Det komiteen først og fremst har festet seg ved, er at Den Internasjonale legeforening så målbevisst har orientert sitt engasjement i retning av den forbrødring som i dag er nøkkelen til nedrustningsproblemet. Her er det skapt et samarbeidsforum der samtaler og felles aksjoner er løftet ut av de ideologiske blokkeringer. Organisasjonen har tatt konsekvensen av det faktum at man bare ved å gjøre felles sak der felles sak er mulig i dag, kan gjøre mulig i morgen - også det som er umulig i dag!

Etter Nobelkomiteens mening har Den Internasjonale legeforening vist at det går an å gå en slik vei. Og det er vår plikt å tro at fredens sak i virkeligheten bare kan fremmes på fellesskapets og forbrødringens premisser.

Nobels fredspris har - ikke minst i de senere år - vært gitt til menneskerettsforkjempere. Komiteen har fulgt - og følger disse prisvinneres videre skjebne med spenning, men også med håp om at den menneskeverdets ide de står for, kan vinne frem og fullbyrdes i den frihet som er ett hvert menneskes rett.

Årets pristildeling retter seg mot nedrustningsproblemet. Men også den retter seg dypest sett mot en menneskerett, vel den mest grunnleggende av dem alle: Retten til å leve! Retten til liv og fremtid for oss selv, for våre barn og barnebarn. Ja, det dreier seg om ufødte generasjoners rett til å arve den jord vi i dag forvalter på deres vegne.

I forpliktelsen på denne menneskerett er det Den Internasjonale legeforening har valgt sin vei. Og når den i dag mottar Nobels fredspris, er dette en anerkjennelse av et konstruktivt fredsarbeid. Men prisen uttrykker også et håp om et stadig sterkere gjennomslag for en ny måte å tenke på, slik at broer kan bygges over de avgrunner som er årsak til vår fremtidsangst.

Mennesker i alle land er forenet i dette håp!

Thyreoidakreft etter Fukushimaulykken

JON B. REITAN
RÅDSMEDLEM
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Kjernekraftverket Fukushima Daiichi i Japan ble i 2011 ødelagt av jordskjelv og tsunami (Askheim & Hofstad). Det var betydelige utslipp av radioaktivitet, ikke minst radioaktivt jod-131 hvor det slapp ut anslagsvis 500 pBq, eller omtrent en femtedel av utslippet fra Tsjernobylkraftverket i 1986. Men det rapporteres nå økning av thyreoidakreft hos unge i Fukushima prefektur.

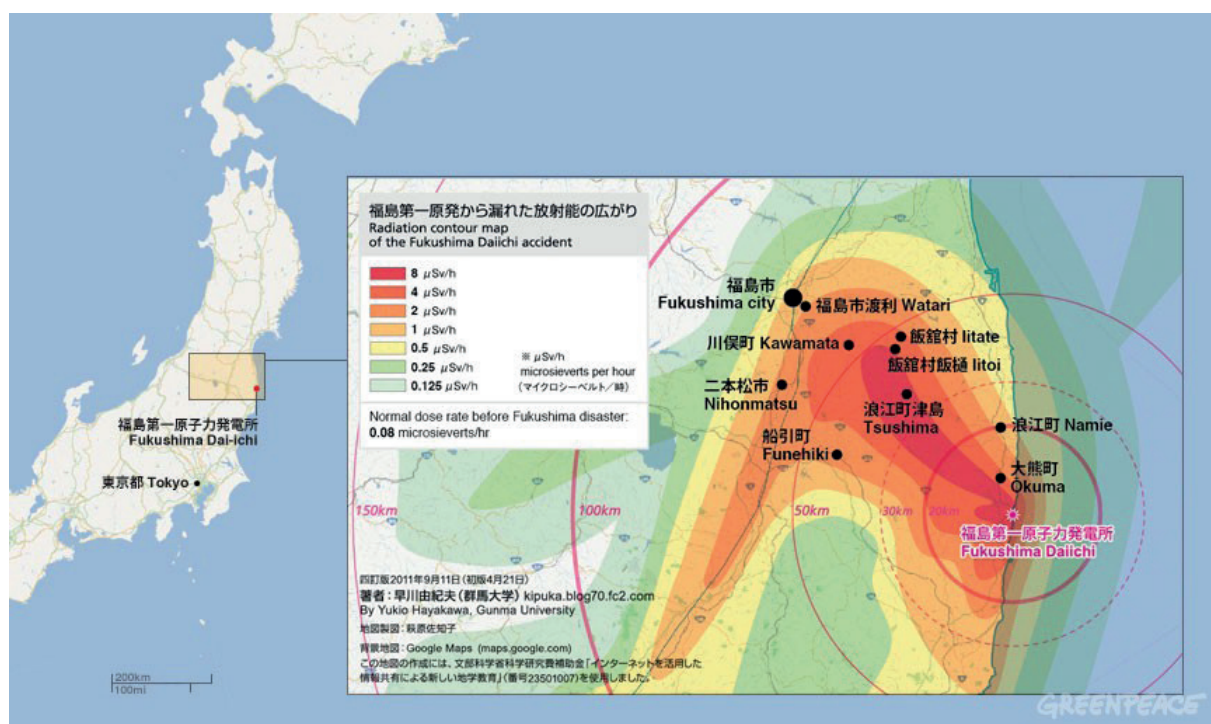
Få år etter Tsjernobylulykken så man en betydelig overhyppighet av thyreoidakreft hos barn og ungdom, særlig i nærområdene. Screening for thyreoidakreft kom først i gang noen år senere (Jacob & al 2006), men har allikevel vært diskutert som en medvirkende årsak til det store antall diagnostiserte tilfeller. Jamfør vår norske diskusjon om mammografiscreening som årsak til økt brystkreftforekomst. I kontaminerte områder i Ukraina ble det mellom 1998 og 2007 screenet omkring 12000 personer som var under 18 år på ulykkestidspunktet, og det ble ved evaluering i 2011 funnet en persisterende overrisiko for thyreoidakreft mer enn to årtier etter

ulykken (Brenner & al 2011). Risikoen viste sammenheng med stråledosene, og de aller yngste eksponerte ser ut til å ha hatt mer aggressive former (Farahati & al. 2000). Men samtidig med den strålebetingede risikokøkning ser det også til å ha vært en generell økning av thyreoidakreft i Ukraina og Belarus, en økning som også ses i mange andre land uten radioaktiv forurensning (Jacob & al 2006).

Få år etter Tsjernobylulykken så man en betydelig overhyppighet av thyreoidakreft hos barn og ungdom

Ved Fukushimaulykken ble det i nærområdene tydeligvis iverksatt screening bl.a. med ultralyd mye raskere og vesentlig mer omfattende enn i Ukraina (Tsuda & al 2015). Etter verifisering ved finnålspunksjon ble det i de mest eksponerte nærområdene funnet en opptil 30 ganger høyere innsidens hos de under 18 år på ulykkestidspunktet, sammenliknet med den tilsvarende japanske normalbefolkning. Det ser også ut til at den beregnede latenstid mellom eksposisjon og diagnose er kortere enn ved analyser av Tsjernobylmaterialet. Økningen er nok for stor til å kunne forklares ved intensivert screening.

En bør kunne konkludere med at også ved Fukushimaulykken har utslipp av radioaktivt jod ført til thyreoid-

Spredning av radioaktivitet etter Fukushimaulykken. Kilde: Greenpeace.

De ødelagte reaktorbygningene i Fukushima Daiichi.

akreft hos barn og unge. Og dersom man ser nøye etter vil man kunne finne casus kortere tid etter slike ulykker, og kanskje i et større antall enn man tidligere har trodd. Risikoen i forhold til stråledose kan synes større etter Fukushima enn etter Tsjernobyl på grunn av forskjellene i utslippsmengdene, men viktigere er antagelig bosetningsmønster, mottiltak og liknende. Hva som ellers skulle forklare at det flere steder i verden er en økning av thyreoideakreft uten radioaktiv forurensning forblir uklart.

Referanser:

Askheim S, Hofstad K: Fukushima – kjernekraftulykke. <https://snl.no/Fukushima%2Fkjernekraftulykke>

Brenner AV & al.: I-131 dose response for incident thyroid cancers in Ukraine related to the Chornobyl accident. *Environ Health*

Perspect 119:933-9,2011

Farahati J & al.: Inverse association between age at the time of radiation exposure and extent of disease in cases of radiation-induced childhood thyroid carcinoma in Belarus. *Cancer* 88:1470-6,2000

Jacob P & al.: Thyroid cancer among Ukrainians and Belarusians who were children or adolescents at the time of the Chernobyl accident. *J Radiol Prot* 26:51-67,2006

Tsuda T & al.: Thyroid cancer detection by ultrasound among residents ages 18 years and younger in Fukushima, Japan: 2011 to 2014. *Epidemiology: Published Ahead-of-print*. http://journals.lww.com/epidem/Abstract/publishahead/Thyroid_Cancer_Detection_by_Ultrasound_Among.99115.aspx

Landsmøtet 2016

NLA avholder sitt landsmøte lørdag 9. april 2016 i Tromsø. Nærmere opplysninger vil bli gitt i neste nummer av medlemsbladet og på våre nettsider: www.legermotatomvapen.no

Vital 35-åring trenger din støtte

BJØRN HILT
LEDER AV IPPNWS INTERNASJONALE STYRE
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

I år er det 35 år siden IPPNW ble stiftet og 30 år siden organisasjonen i 1985 ble tildelt Nobels Fredspris. I de siste årene har IPPNWs budskap om medisinske virkninger av atomvåpen fått fornyet oppmerksomhet gjennom det som nå kalles det humanitære initiativet. Dessverre trues IPPNW i denne avgjørende tiden av mangel på penger.

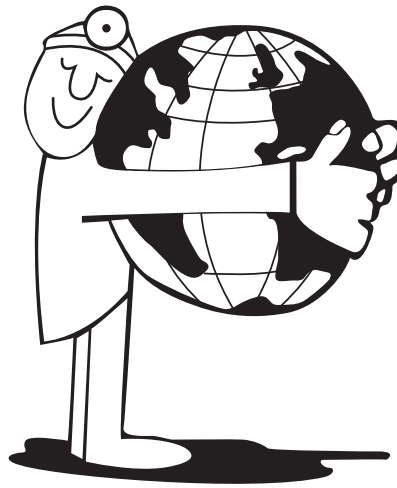
Med sine 100.000 leger i mer enn 60 land og alle våre gode samarbeidspartnere er IPPNW på mange måter rik på menneskelige ressurser, men akk så fattig når det gjelder penger. Til nå har 68'er generasjonen og noen få andre i USA gjennom store og mest små gaver på et vis holdt liv i IPPNW. Dessverre er de glade giverne i USA en sterkt minkende gruppe og det er ikke lenger bærekraftig å basere seg på dem alene. Kassa er tom og IPPNW har ikke engang råd til nødvendige aktiviteter eller til å støtte studenter og leger fra utviklingsland for å komme på viktige møter i relasjon til våre program mer.

Fordi vi på mange måter står ved et veiskille, både når det gjelder saka og organisasjonen, er det nå nødvendig at alle medlemmer og andre fra hele verden som overhodet har råd til det begynner å støtte IPPNW med store eller små pengegaver. Fra Norge kan det gjøres på to måter. Enten kan man betale gjennom NLA og få skattefradrag for gaven, eller man kan støtte IPPNW direkte via deres hjemmeside. Her kan man velge enten en engangsdonasjon eller å tegne seg for et mindre fast beløp hver måned ved å bli med i den såkalte «Peace sustainer circle». Tanken bak det siste er at et regelmessig lite bidrag fra mange skal bli til mye.

Hvis du vil støtte med skattefradrag gjennom NLA

betaler du inn det beløpet du ønsker til konto 3060 17 67089. Gi samtidig beskjed til NLA (info@legermota-tomvåpen.no) om innbetalingen og at pengene skal til IPPNW. Hvis du vil ha skattefradrag må du også oppgi navn, adresse og personnummer. Nedre grense for gaver med skattefradrag er 600 kroner og øvre grense for samlet beløp 20.000 kroner i året.

For direkte støtte til IPPNW går du enkelt og greit inn på hjemmesiden www.ippnw.org og klikker på «Donate» øverst til høyre og så på «one time gift» eller «monthly giving» på den menyen til venstre i bildet som da kommer fram. Vanlige kredittkort belastes trygt og enkelt.

Mer enn noen gang er det behov for at IPPNW fortsetter sitt opplysningsarbeid med uforminsket styrke. Syttiårsdagen for atomvåpenbombingen av Hiroshima og Nagasaki ga en del oppmerksomhet i media, og det er i dag mange som vil engasjere seg i kampen mot atomvåpen. De trenger argumenter fra oss leger om de humanitære virkningene av atomvåpen. Røde Kors/Røde Halvmåne, Folkehjelpa, FN, Paven, Rotary, Verdenssammenslutningen av fagbevegelser og World Medical Association er på banen. Den internasjonale kampanjen mot atomvåpen (ICAN), som IPPNW startet

i 2007, har nå tilslutning fra 424 folkelige organisasjoner i 95 land over hele kloden. Så det skjer svært mye positivt og vi har grunn til å være forsiktige optimister når det gjelder muligheten for endelig å bli kvitt atomvåpnene.

IPPNW har gjennom 35 år gjort en stor innsats i kampen for fred og kjernefysisk nedrustning og organisasjonen har svært mange dyktige frivillige som gjerne vil fortsette arbeidet så lenge det trengs. Med da må vi fortsatt ha IPPNW som står bak og koordinerer det hele. Det er våre stemmer og vår økonomiske støtte til IPPNW som til sammen kan skape det folkelige presset som skal til for endelig å oppnå en tryggere verden fri for atomvåpen.

Iran-avtalen. Sagaens ende eller intermezzo?

KJØLV EGELAND
INTERNATIONAL LAW AND POLICY
INSTITUTE

Iran-avtalen har kommet i stand. Etter årevis med forhandlinger har partene endelig blitt enige om rammebetingelsene for Irans atomprogram. Sett med både norske og internasjonale øyne er avtalen god. Men det bredere ikkespredningsregimet er ved dårlig helse.

Iran-sagaen fra Pahlavi til Rouhani

Irans atomprogram ble satt i gang kort tid etter den amerikanske presidenten Dwight D. Eisenhowers berømte "atomer for fred"-tale i 1953, der USA la opp til sivil atom samarbeid med land som ønsket å satse på kjernekraft. Det iranske Pahlavi-dynastiet var på den tiden tett alliert med USA, så Iran var en naturlig samarbeidspartner.

På 1970-tallet ble det for alvor sving på sakene. Med god amerikansk og europeisk hjelp planla den iranske sjahen Muhammed Reza Pahlavi å bygge 23 kjernekraftverk innen år 2000. Dette gjorde Iran til et ettertraktet marked for profittsøkende atomentreprenører tidlig på 1970-tallet. Men da sjahen i 1979 måtte rømme landet etter enorme protester og streiker, og den religiøse lederen storayatolla Ruhollah Khomeini ble invitert tilbake til Iran av revolusjonslederne etter 14 år i eksil, ble de fleste avtalene terminert. Irans forhold til USA surnet kraftig da Kohmeini ble innsatt som "Øverste leder" i et Iran med en helt ny og religiøst fundert grunnlov, og den amerikanske ambassaden i Teheran ble angrepet og

Utenriksministrene Kerry (USA) og Zarif (Iran) i intense diskusjoner

tatt over av en mobb.

Ayatolla Kohmeini satte det meste som var av kjernekraftsplaner som ikke allerede var vraket av internasjonale samarbeidspartnere, på vent. Sjahens kjernekraftsprosjekter ble av noen sett på som vestlig styggedom. Men allerede i 1981 innså det iranske prestestyret at de økonomiske mulighetene kjernekraften tilbød, ikke kunne overses. I løpet av 1990-tallet ble atomprogrammet sakte, men sikkert bygget ut. Flere var skeptiske til Irans intensjoner, men det var lite håndfast å peke på som kunne tyde på at Iran var interessert i atomvåpen.

Det endret seg i 2002. Da ble det klart at Iran hadde brutt med sine rapporteringsforpliktelser overfor det Internasjonale atomenergibyrået (IAEA). I all hemmelighet hadde Iran bygget en tungtvannsreaktor og et kjernebrenselanlegg. Dette fikk naturlig nok alarmklokkene til å kime i USA, i Europa og, fremfor alt, i Israel, som var blitt truet med utslettelse av Iran med jevne mellomrom siden 1979. I forhandlinger med Frankrike, Storbritannia og Tyskland mellom 2003 og 2005 gikk Iran med på flere av stormaktenes krav – blant annet sterkere inspeksjonsmekanismer (Iran har ikke ratifisert IAEAs Tilleggsprotokoll som åpner for strengere inspeksjoner) – men insisterte på å fortsette det sivile atomprogrammet. USA, på sin side, var imot enhver fortsettelse av det iranske atomprogrammet, så avtalen strandet før den kom i stand.

Mellom 2006 og 2010 innførte FNs sikkerhetsråd stadig sterkere økonomiske sanksjoner mot Iran. USA og EU (inkludert Norge) innførte ekstra sanksjoner i tillegg. Med konservative presidenter i både USA og Iran (henholdsvis George W. Bush og Mahmoud Ahmadinejad), virket mulighetene for en diplomatisk løsning omtrent ikke-eksisterende. Til tross for sanksjonene, bygget nemlig Iran atomsentrifuger i en rasende fart. Tidlig i 2013 ble Irans "utbrytertilstand", dvs. tiden det ville ta å produsere minst ett atomstridshode dersom alle ressurser ble satt inn med det som formål, anslått til tre måneder.

Valget av den mer moderate Hassan Rouhani som Irans president i 2013 bedret det internasjonale klimaet. Nye forhandlinger ble innledet, og etter relativt kort tid, i november 2013, kom partene (FNs fem faste medlemmer (Frankrike, Kina, Russland, Storbritannia og USA) + Tyskland på en ene siden og Iran på den andre) frem til en mellomavtale. Hovedmomentet i avtalen var at Iran skulle få fortsette med sitt atomprogram i en eller annen form, men at sterke restriksjoner og inspeksjons-

Representanter fra alle avtalepartene (P5-atommakter, EU, Tyskland og Iran) feirer avtalen

muligheter skulle innføres. I de to påfølgende årene gikk forhandlingene ut på hvordan disse restriksjonene og inspeksjonsmulighetene skulle se ut. I juli 2015 kom partene til enighet om detaljene.

Avtalen og etterspillet

Avtalen, som nok vil klare seg igjennom den amerikanske kongressen (noe som har blitt sett på som et mulig hinder), reduserer det totale antallet atomsentrifuger i Iran fra ca 20.000 til ca 5.000; forbyr Iran å produsere plutonium; og pålegger Iran å kvitte seg med alt mellommannriket uran og 98 % av alt lavanriket uran. I bytte blir sanksjonene mot Iran hevet, men noen av dem ikke før om flere år. Etter 15 år vil restriksjonene løses opp.

Noen har tolket 15-års-stempelet som en slags time out. Om 15 år vil Iran gjenoppta sin storstilte utbygging av atomindustrien og sannsynligvis produsere kjernevåpen, hevder de. Etter min oppfatning er dette scenarioet ganske usannsynlig. Ikke bare er 15 år lang tid – mye vil endre seg internt i Iran – men det er faktisk ganske lite som tyder på at det iranske prestestyret virkelig har vært ute etter å produsere atomvåpen, i hvert fall siden 2002/03..

Mange israeleres bekymring for et atomvæpnet Iran er forståelig på flere nivåer. Men uansett, sammenlignet med alternativet – fortsatt utbygging av det iranske atomprogrammet og stadig dårligere relasjoner mellom Teheran og omverdenen – er Iran-avtalen langt å foretrekke.

Iran-avtalen minner om avtalen som var på trappene

for ti år siden, i 2005. I mellomtiden har Iran bygget ut atomprogrammet sitt med flere hundre prosent, og tilliten til det internasjonale ikke-spredningsregimet har sunket. Irans juksing i 2002 var alvorlig, men det er betenkelig at det skulle ta 13 år å ordne opp i. Dersom Iran-avtalen er oppskriften på hvordan det internasjonale samfunnet skal løse spredningskriser i fremtiden, har vi mye søl i vente.

Iran-sagaen illustrerer flere svakheter ved det internasjonale ikke-spredningsregimet. For det første hadde det antakelig ikke vært noen Iran-saga i det hele tatt dersom IAEAs Tilleggsprotokoll eller en annen sterk inspeksjonsmekanisme hadde vært obligatorisk for NPT-medlemmer (som Iran har vært hele tiden). Inspeksjonsmulighetene i dagens NPT er rett og slett for dårlige. Samtidig er det forståelig at stater som Brasil, og for så vidt Iran, ikke vil ratifisere Tilleggsprotokollen så lenge atomvåpenstatene ikke oppfyller sine nedrustningsforpliktelser.

For det andre virker stormaktenes tilsynelatende kontroll over internasjonale institusjoner som IAEAs styre (Board of Governors) negativt på de fleste staters tillit til systemet. I sin kampanje for sterkere sanksjoner mot Iran brukte USA svært tvilsom etterretning og var ofte en brems i forhandlingene. Atomvåpenstatenes manglende vilje til å ruste ned virker også undergravende på hele regimet. NPTs skille mellom "atomvåpenstater" og "ikke-atomvåpenstater" har av noen blitt tolket som en tillatelse til de førstnevnte til å beholde våpnene sine, men både avtalen, den Internasjonale Haag-domstolens uttalelse fra 1996 og senere statspraksis er tydelig på

at atomvåpenstatene plikter å kvitte seg med samtlige kjernevåpen. 45 år etter at NPT tro i kraft venter det internasjonale samfunnet fortsatt. Jeg har tidligere skrevet at denne praksisen er som hentet ut av George Orwells *Animal Farm*: Alle stater er like, men noen stater er likere enn andre.

Om Iran-sagaen nå er over, eller om de neste 15 årene bare er et intermezzo, vil vise seg. Jeg holder en knapp på det første. Men for å holde liv i idealene om ikke-spredning og nedrustning tror jeg ikke-spredningsregimet trenger en kraftig vitamininnsprøytning – for eksempel i form av en forbudstraktat. En forbudsavtale, med eller uten atomvåpenstatenes støtte, vil vri rundt

på den normative strukturen NPT er bakt inn i. Med et forbud mot atomvåpen ville den sentrale distinksjonen i regimet være mellom de som følger loven (land uten atomvåpen) og de som ikke følger loven (land med atomvåpen), snarere enn mellom atomvåpenstater (med høy status) og ikke-atomvåpenstater (med lav status). Med sin tradisjon for humanitær nedrustning og fredsarbeid er dette noe Norge bør arbeide for.

Referanse

Reza Labidji. «Ambiguous ambitions: The Saga of the Islamic Republic of Iran and the international legal framework regulating weapons of mass destruction». *International Law and Policy Institute*, september 2015.

Til topps mot uranutvinning og atomvåpen: The K-project

For et par år siden brukte Henry Kissinger og noen av hans likesinnede et bilde der de sa at det å oppnå en verden uten atomvåpen var som å bestige et høyt fjell med mange hindringer på veien. Det inspirerte IPPNW-studenter og unge leger fra Sør-Afrika og Kenya til å starte K-prosjektet som gikk ut på å ville bestige toppen av Kilimanjaro for å befri Afrika for uranutvinning og å befri verden for atomvåpen. De ville vise at det virkelig gikk an og samlet villige medisinstudenter og leger også fra Nigeria, Tyskland, India, og Nepal som alle skulle forsøke å nå toppen av Kilimanjaro på 5895 meter.

Den 30. juni i år bar det i vei og etter bare fem dagers vandring var gruppen på toppen og fikk tatt bilde med bannere for fred og nedrustning. Det er laget en video fra turen som er full av glede og til inspirasjon for oss alle. Den finner man på <http://www.ujuzi.de/video.php?id=16>.

Atommaktene 5: Kina

JOHN GUNNAR MÆLAND
LEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Historikk

Kina startet sitt atomvåpenprogram i 1955 og gjennomførte den første atombombe-prøvesprengningen i 1964 (1). Frem til 1996 gjennomførte Kina i alt 45 tester av atomvåpen, halvparten atmosfæriske, inkludert testing av hydrogen- og nøytronbomber. Mens Kina fikk mye assistanse fra Sovjetunionen i sitt tidlige atomvåpenprogram, tok dette samarbeidet brått slutt i 1960 da formann Mao brøt med den sovjetiske linjen om "fredelig sameksistens" som Nikita Khrusjtsjov hadde innledet. På 1980-tallet hjalp Kina Pakistan med å utvikle sitt atomvåpenprogram.

I 1992 ble Kina medlem av Ikkespredningsavtalen som en atommakt, og i 1996 undertegnet Kina den omfattende prøvestansavtalen (CTBT).

Atomvåpenarsenalene

På grunn av Kinas hemmelighold, råder det uklarhet om hvor stort landets atomvåpenarsenal egentlig er. De fleste eksperter anslår et arsenal nå (2015) på omkring 250 atomstridshoder (1-3). Av disse er omkring 190 operative strategiske atomvåpen.

Kinas atomvåpenarsenal består ifølge Nuclear Notebook (3) av ca. 150 landbaserte missiler med kapasitet på ett atomstridshode hver. Landet har også tre atomdrevne ubåter som kan utrustes med 12 missiler hvert med ett atomstridshode. Et lite antall atomstridsdispensere – anslagsvis 20 stykker – kan avfyres fra bombeffly. Man antar imidlertid at de kinesiske atomstridshodene ikke er permanent montert på missilene, men lagres separat. Det betyr også at de kinesiske atomubåtene ikke til stadighet patruljerer i sjøen, i motsetning til for eksempel USAs og Russlands ubåtflåte.

“Kinas atomvåpenarsenal består ifølge Nuclear Notebook av ca. 150 landbaserte missiler med kapasitet på ett atomstridshode hver.”

Kinas langdistanseraketter regnes ikke som så målrettede og stabile som andre lands. Antakelig har Kina omkring 60 raketter som kan nå USA (3). Tidligere er det blitt beregnet at Kina har 100 ikke-strategiske (taktiske) atomvåpen i sine arsener, men

det finnes ingen oppdaterte bevis på at disse utgjør en del av det operasjonelle atomvåpenarsenalet. Kina har utplassert oppimot 650-730 ballistiske missiler per år. Disse er trolig konvensjonelt bevæpnet, altså ikke med atomvåpen.

Oppgradering av atomvåpen

Kina fortsetter å oppgradere sine atomvåpen selv om det går sakte og mange spørsmål gjenstår, framfor alt om hvordan Kina kommer til å reagere på USAs utvikling av sitt ballistiske missilforsvar. Det totale antallet atomstridshoder ser ut til å ha ligge på rundt 200-250 siden 80-tallet (1). I de offisielle dokumentene (White papers) om nasjonale forsvarsspørsmål (det siste fra 2013) skriver Kina at landet løpende utvikler sine konvensjonelle og atomvåpenbaserte missiler, og vil øke sin kapasitet til både strategisk avskrekking og til konvensjonelle angrep.

“landet løpende utvikler sine konvensjonelle og atomvåpenbaserte missiler, og vil øke sin kapasitet til både strategisk avskrekking og til konvensjonelle angrep.”

Mange av de kinesiske langdistansemissilene drives med flytende brensel som det tar flere døgn å klargjøre. Kina etterstrever å erstatte disse missilene med missiler drevet av brensel i fast form. Ballistiske missiler som drives med fast brensel har fordelen av å være mer presise og å kunne avfyres raskere.

Den amerikanske etterretningstjenesten og Pentagon har i over 15 år kommet med rapporter om at Kina moderniserer sin missilstyrke. Det stemmer for så vidt, men langsommere enn hva som påstås, hvilket sjeldent påpekes. Et program for å oppgradere landets interkontinentale ballistiske missiler til økt rekkevidde og bærekraft har pågått siden 1980-tallet, men er enda ikke ferdigstilt. Den nye missiltypen skal ha en rekkevidde på 7200-8000 km, hvilket innebærer at den skal kunne nå mål i Russland og India eller amerikanske baser og anlegg i Stillehavet. Kina har i dag bare missiler med ett atomstridshode per missil, men har teknisk kapasitet til å gjennomføre en oppgradering til MIRV (3).

Kina utvikler også kryssermissiler som kan være klare til å avfyres med landets H-6 bombeffly.

Kinesiske langdistanseraketter vises frem i en militærparade. Kilde: www.apl-chine.com

Spaltbart materiale

Det er anslått at Kina har omkring 16 tonn høyanriket uran og omkring to tonn plutonium på lager (3). Kina har angivelig stanset ytterligere produksjon av fissilt materiale.

Atomvåpens rolle i nasjonal sikkerhetsstrategi

Kina ser på sitt atomvåpenarsenal – det minste blant de fem offisielle atomvåpenstatene – som en viktig del av sin forsvarsstrategi, selv om landet stadig gjentar sitt standpunkt for global avvikling av atomvåpen. I 1964 gjorde landets ledelse det klart at Kina aldri skulle være det første til å bruke atomvåpen mot en fiende ("no first use rule"). Kinas begrensede atomvåpenarsenal skulle avskrekke fra angrep og kunne brukes i motangrep mot en fiende som brukte atomvåpen mot Kina først. Den kinesiske regjeringen har flere ganger gjentatt dette i løpet av de drøye 40 årene som har gått siden løftet ble avgitt (1).

Kina har også gitt et løfte om at landet ikke under noen omstendigheter vil bruke eller true med å bruke atomvåpen mot land som selv ikke har atomvåpen eller som tilhører en atomvåpenfri sone (4).

Referanser

1. Wikipedia. *China and weapons of mass destruction*. http://en.wikipedia.org/wiki/China_and_weapons_of_mass_destruction
2. Nuclear Threat Initiative. *China – country profile* <http://www.nti.org/country-profiles/china/>
3. Kristensen, HM, Norris, RC. *China Nuclear Forces 2013. Nuclear Notebook, Bulletin of the Atomic Scientist vol 69, Nr. 6 2013, s. 79–85. DOI: 10.1177/0096340213508632*
4. *Global Fissile Material Report 2013: Increasing Transparency of Nuclear Warhead and Fissile Material Stocks as a step Towards Disarmament, 2013, s 13, s 20* www.fissilematerials.org
5. *Statement on security assurances issued on 5 April 1995 by the People's Republic of China. United Nations. 6 April 1995. S/1995/265.*

12 nye case studier i medisinsk fredsarbeid

KLAUS MELF
NESTLEDER
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Den 21. September 2015, på FNs internasjonale fredsdag, ble 12 nye case-studier lansert som gratis undervisningsverktøy i medisinsk fredsarbeid (MPW). Bak denne utviklingen står flere medisinske fredsorganisasjoner og utdanningsinstitusjoner i Europa, blant dem Universitetet i Bergen, Norske leger mot atomvåpen, samt den tyske og britiske IPPNW-seksjonen.

MPW case-studiene er tenkt brukt i grunn- og videreutdanning av leger og annet helsepersonell, og hver kan benyttes for 2-3 timer arbeid i smågrupper og plenum. Case-basert læring blir stadig vanligere i legeutdanning, også i Norge. Metoden styrker teamarbeid, og muliggjør praksisnær problemløsning og læring fra medstudenter. Casene består av en realistisk situasjonsbeskrivelse eller et scenario, og dekker ulike områder i krysningsfeltet mellom helse-/samfunnsmedisinsk arbeid og fredsarbeid:

<p>01 Case 01
Bridging the divide: Crisis at the district hospital (A) Breaking the barriers (B)</p>	<p>07 Case 07
Structural violence: Understanding mother & child health and Ebola in Sierra Leone</p>
<p>02 Case 02
Caught in the middle: Free circulation amidst conflict</p>	<p>08 Case 08
Addressing domestic violence: The Bascomb Street surgery in transition</p>
<p>03 Case 03
The price of unhealthy working conditions: Sugarcane workers in Nicaragua</p>	<p>09 Case 09
Under pressure: A different story about relief work in post-earthquake Haiti</p>
<p>04 Case 04
The day of the Berlin explosion: The humanitarian impact of nuclear weapons</p>	<p>10 Case 10
Encountering victims of torture in a GP's surgery</p>
<p>05 Case 05
Health impact of European refugee policies</p>	<p>11 Case 11
Is climate change the biggest threat of the 21st century?</p>
<p>06 Case 06
Cultural awareness in times of Ebola</p>	<p>12 Case 12
Leadership for sustainable healthcare</p>

Personer med ansvar for undervisning kan også få tilgang til bakgrunnsinformasjon, bruksanbefalinger og løsningsforslag.

Utviklingen av case-studiene utgjør del av det EU-finansierte projektet «Medical Peace Work III - Strengthening Health Workers' Performance in Violence Prevention and Peace Building» fra 2014 til 2016, som NLA koordinerer. Ved siden av tekstbaserte case-studier jobbes det også med utvikling av interaktive, filmbaserte case-studier, samt et nytt nettkurs for læring i virtuelle

smågrupper.

Med midler fra EU har Medical Peace Work-partnerskapet produsert gratis, nettbasert undervisningsmaterieell siden 2005. Dette inkluderer syv selvgående nettkurs i medisinsk fredsarbeid, lysbildepresentasjoner og gruppeoppgaver, samt en database med internasjonalt tilgjengelige kurs for helsepersonell innenfor ulike fredstema. Case-studiene samt annet MPW lærings- og undervisningsmaterieell finner du på www.medicalpeacework.org

Norge, FN og NATO

KIRSTEN OSEN
RÅDSMEDLEM
NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Høstens sesjon i FNs førstekomite for nedrustning og sikkerhet er i gang. Det spesielle i år er at det legges frem 4 nye (eller nesten nye) resolusjonsforslag som sammen underbygger kravet om et forbud mot atomvåpen. Norges stemmegivning vil her være av stor betydning. (Se www.reachingcriticalwill.org for detaljer og oppdateringer.)

1. Ethical imperatives for a nuclear-weapons-free world er et helt nytt resolusjonsforslag fra Sør-Afrika. Landet stiller med en solid moralsk ryggdekning etter selv å ha avskaffet sitt atomvåpenarsenal. Teksten er en sterk påpekning av atomvåpenenes farer for mennesker og miljø og en gjennomgang av de tallrike forpliktelsene til å avskaffe atomvåpen som verden har påtatt seg fra og med FNs første resolusjon og opp til i dag. Det er sterkt fokus på nasjonalstatenes ansvar for å beskytte innbyggerne mot en atomdetonasjon og plikten til snarest mulig å iverksette juridisk bindende tiltak for å forby og eliminere atomvåpen og dermed oppnå en atomvåpenfri verden: «a global public good of the highest order».

2. Humanitarian Consequences of Nuclear Weapons er en videreføring av Joint Statement om de humanitære konsekvensene av atomvåpen som Norge var med på å starte i 2012. Oppslutningen har vært økende med 159 underskrivere i mai 2015, da også Norge skrev under. I resolusjonsforslaget pekes det på at atomvåpen, av hensyn til menneskehetens overlevelse, aldri må brukes igjen, ikke under noen omstendighet, og at den eneste garanti mot bruk er total eliminering.

3. Humanitarian Pledge for Prohibition and Elimination of Nuclear Weapons bygger på det humanitære løftet som igjen er en videreføring av The Austrian Pledge fra den tredje statskonferansen om atomvåpenenes virkninger i Wien i 2014. Underskriverne forplikter seg til å arbeide for å stigmatisere, forby og eliminere atomvåpen. Hittil har 119 stater skrevet under, men Norge som arrangerte den første konferansen om atomvåpenenes virkninger i Oslo i 2013, er foreløpig ikke med til tross for flertall for saken i Stortinget. Årsaken er press fra USA. I resolusjonsforslaget oppfordres alle stater til å arbeide for å fylle hullet i folkeretten mht forbud og eliminering av atomvåpen.

4. Taking forward multilateral Nuclear Disarmament Negotiations er en videreføring av resolusjonene i

FN 2012-2014 om en Open-ended Working Group (OEWG) for atomnedrustning (Medl.bl. 1/2014). Norge var medforslagsstiller til resolusjonen i 2012, men avsto i 2014. Årets resolusjonsforslag vedtar å etablere en ny OEWG «to negotiate with a view to reaching agreement on concrete effective legal measures to achieve nuclear disarmament, in particular new legal provisions and norms to attain and maintain a world without nuclear weapons» (hvilket forhåpentligvis kan tolkes som et forbud mot atomvåpen). Det har vært noe uenighet om anvendeligheten av OEWG-formatet. IPPNW med flere setter som betingelse at forhandlingene må være åpne for alle land og uten konsensus-regel. Dette er ennå ikke nedfelt i teksten, som imidlertid ivaretar både multilateralitet og medvirkning fra det sivile samfunn.

Det skapte stor optimisme i verdenssamfunnet da NATO-landet Norge gikk i spissen for det humanitære initiativet, både ved Joint statement i 2012, OEWG for atomnedrustning i 2012 og Oslo-konferansen i 2013. Desto større er skuffelsen dersom Norge nå trekker seg. Under vårens debatter i Stortinget ble det lagt press på å få utenriksminister Børge Brende til å endre holdning, men han har hittil stått fast på å prioritere hensynet til NATO. Selv om det fra eksperthold hevdes at Norge som medlem av NATO står fritt til å arbeide for et for-

bud mot atomvåpen¹, ser det ut til at muligheten for en reprimande fra de allierte hittil har virket mer avskrekkende enn de humanitære konsekvensene av atomvåpen.

Er Norges holdning en fordel for NATO? Hvis det hadde vært mulig å velge, ville vel de fleste ønsket at atomvåpen aldri var blitt oppfunnet. NATO skal ivareta vår sikkerhet, men den sikkerheten som oppnås med atomavskrekking er ytterst risikabel. NATO har da også i sin doktrine vedtatt å følge Sikkerhetsrådets resolusjon 1887 om å legge forholdene til rette for en verden uten atomvåpen. NATO liker å omtale seg selv som en forkjemper for demokrati, men dette virker temmelig hult når medlemslandene ikke tør å gå i bresjen for en så altomfattende sak som et forbud mot atomvåpen. NATO har allerede dårlig ord på seg som en brems for atomnedrustning gjennom alle år. I stedet for å styrke NATO, kan Norges tilbaketrekking fra det humanitære initiativet føre ytterligere vanry over alliansen. Men det er lov å håpe. Avstemningene i førstekomiteen holdes 2.-9. november.

Referanse: 1. Stein-Ivar Lothe Eide, A ban on nuclear weapons: What's in it for NATO? ILPI Policy Paper 5/2014.

Returadresse:
NLA c/o Norges Fredsråd
Postboks 8940
Youngstorget 0028 Oslo

Vi trenger epostadressen din!

Vi vil nå flest mulig medlemmer per epost. Send en epost til vassbotn@legermotatomvapen.no, så blir det enklere for oss å nå deg.